

■ Prehistorická a raně středověká sídlní struktura

Mgr. Jiří Havlice

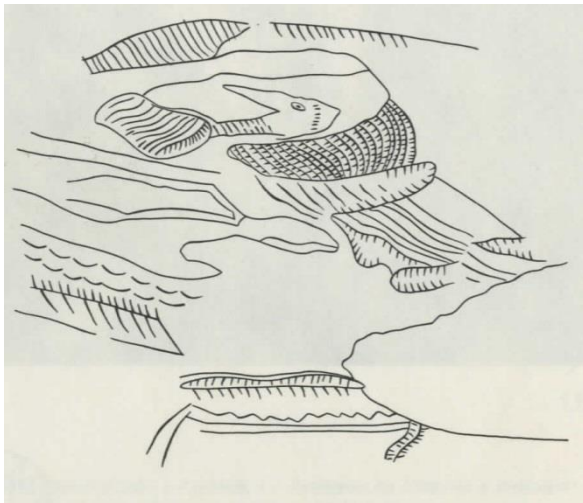
Národní památkový ústav, ú. o. p. v Českých Budějovicích

Jihočeská univerzita, Přírodovědecká fakulta

Mladý paleolit – schematické rytiny na mamutích klech interpretovány jako nejstarší zobrazení krajiny

Pavlov (Morava)

Kyjev (Ukrajina)

Počátky objevování pravěké krajiny

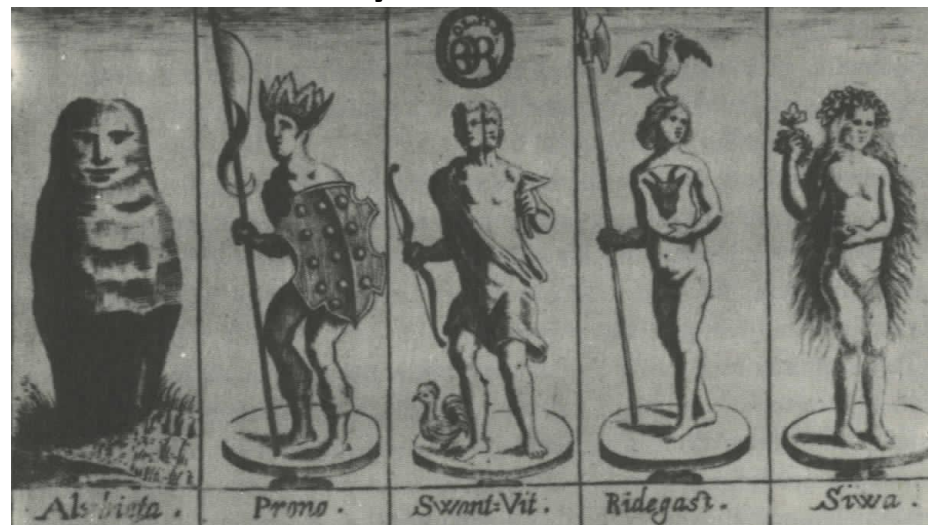
– pohledy do pohanského dávnověku v období romantismu 19. století

Hrad Zvíkov, věž Markomanka

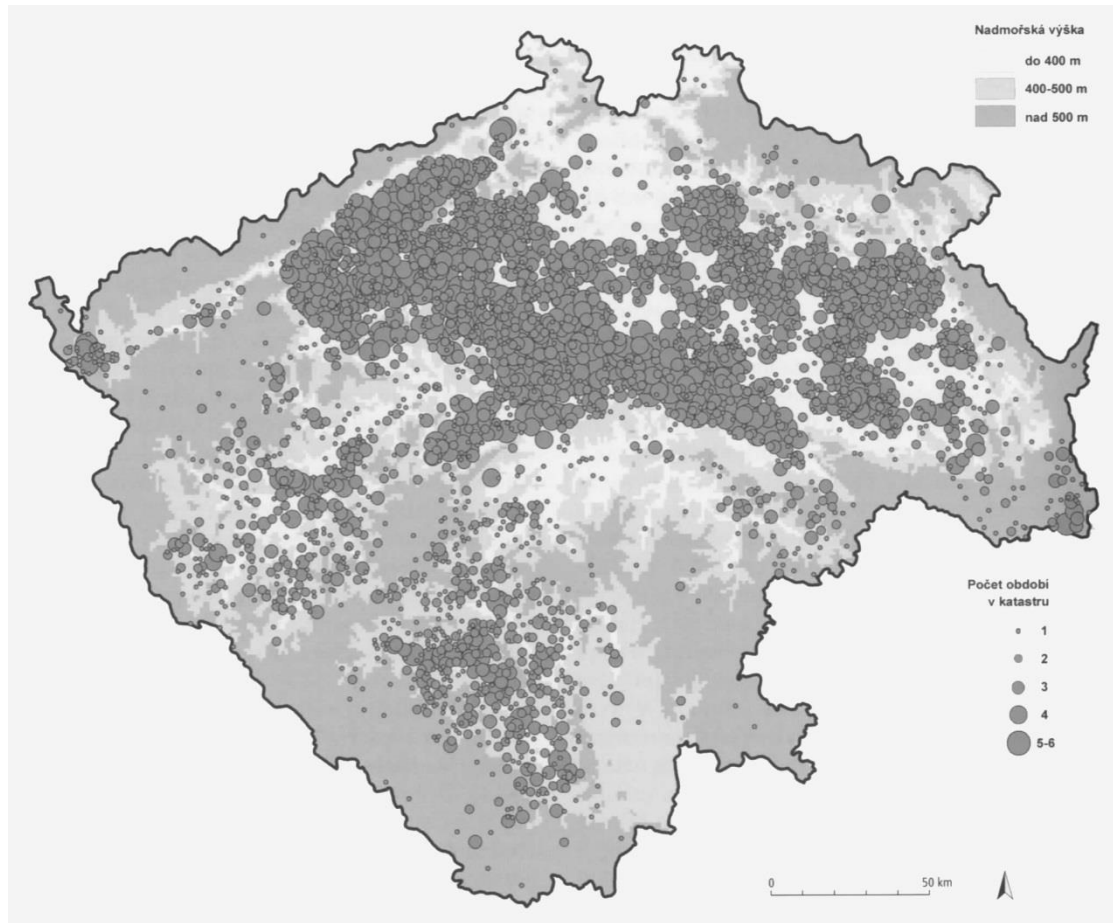

Hrádek, tzv. runový kámen

Sousedovice, pohanská modla zv. Alžběta

Památková péče 21. století - archeologické dědictví v krajině

- Jako jedinou archeologickou lokalitu lze chápat celou historickou kulturní krajinu
- Ochrana archeologického dědictví – kulturní památky a památkově chráněná území, památkový zákon, Úmluva o ochraně archeologického dědictví Evropy

Hustota pravěkého osídlení na území ČR podle jednotlivých období (podle M. Kuny)

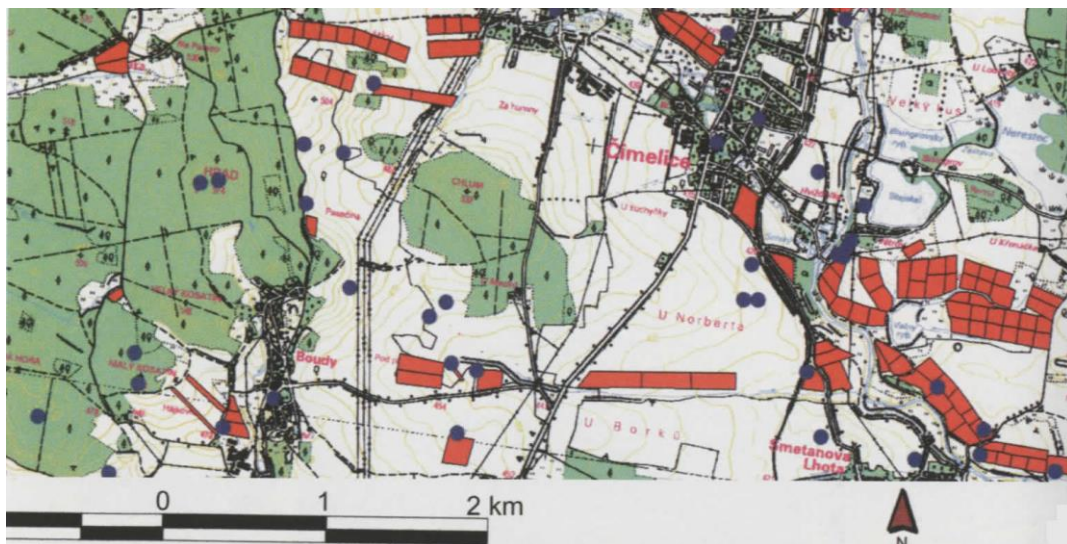
- Terénní archeologický výzkum, povrchová prospekce
- Dálkový průzkum zemského povrchu: letecké snímkování a laserové skenování krajiny
- Archivní průzkum: historické mapy a plány, ikonografie a písemné prameny
- Geofyzikální průzkum
- Archeobotanika

Metody poznávání prehistorické krajiny

Povrchový průzkum

- Vizuální vyhledávání nemovitých archeologických památek
- Povrchové sběry movitých archeologických nálezů

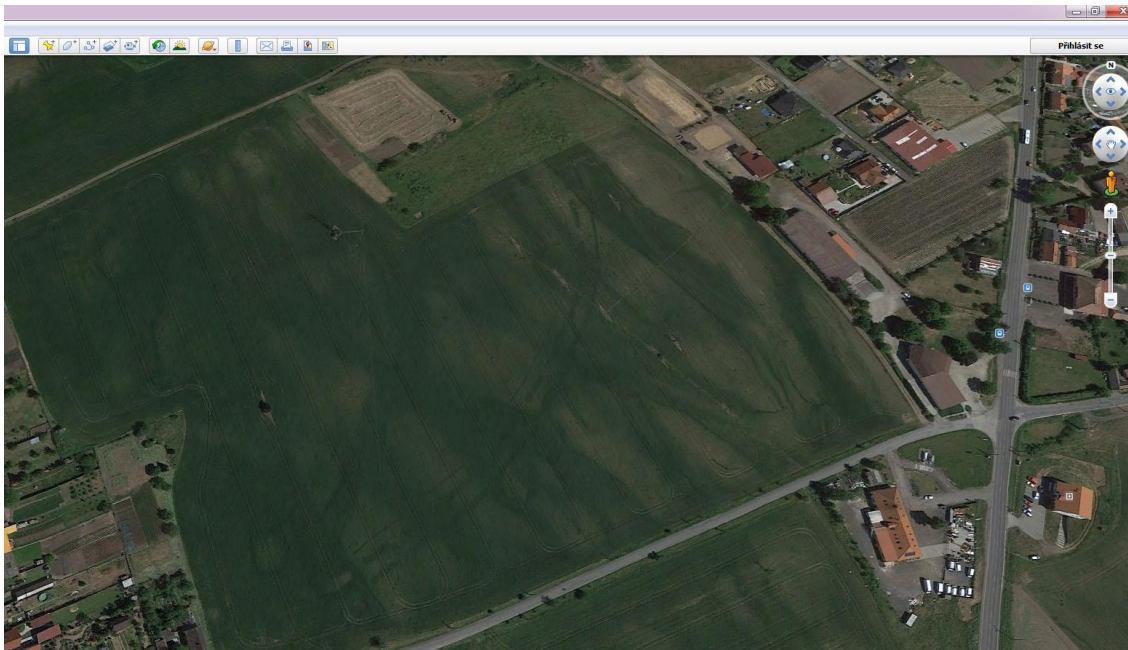
Severní Prácheňsko, rozsah ploch zkoumaných povrchovými sběry

Opalice, hradiště v poloze Na kopách

Letecká archeologie

- Dálkový průzkum a dokumentace prehistorické krajiny z velké výšky (letadlo – dron – družice)
- Umožňuje v krátkém čase provést zmapování rozsáhlých území

Archeologické objekty zachycené na snímku z aplikace Google Earth

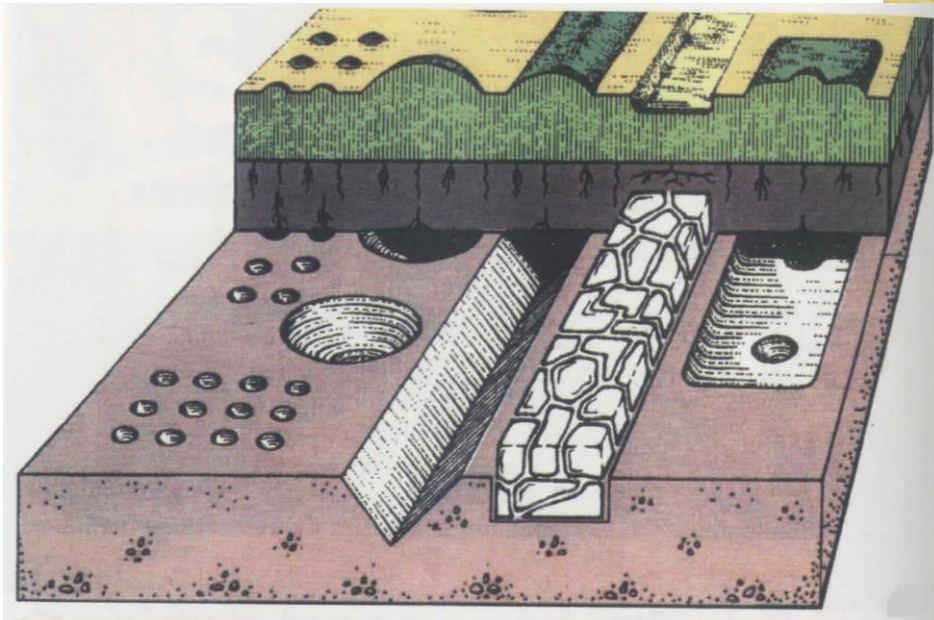
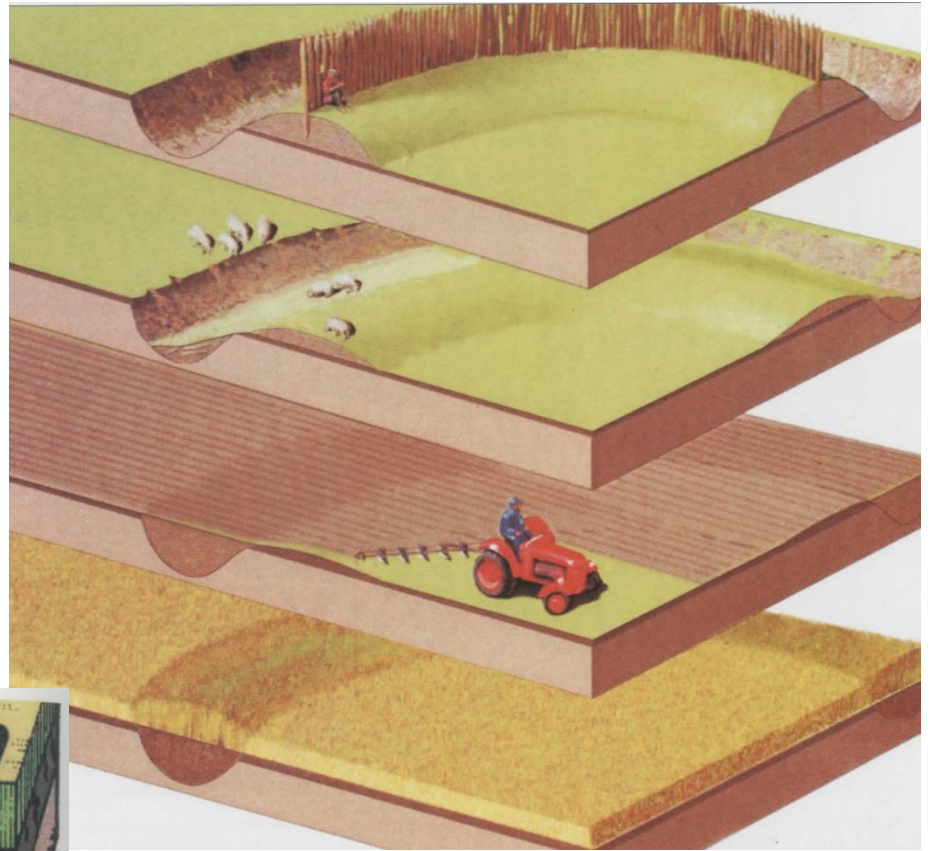

Přešťovice, mohylové pohřebiště v trati V hlučinách

Rakovice, hrazený areál z doby laténské

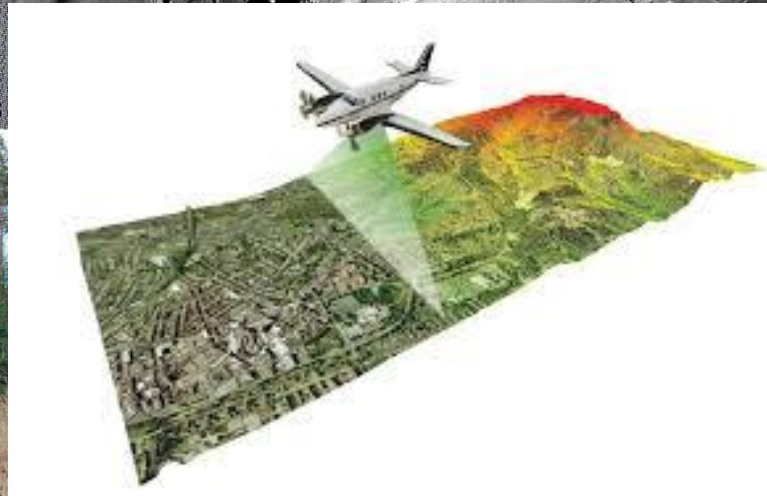
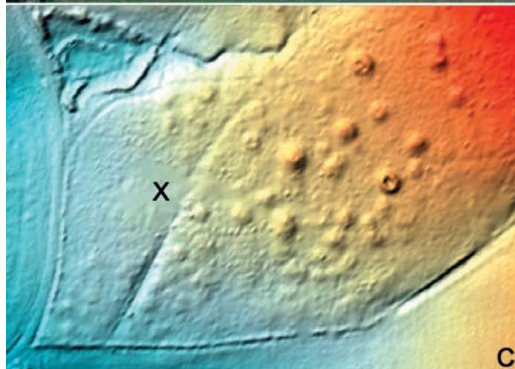
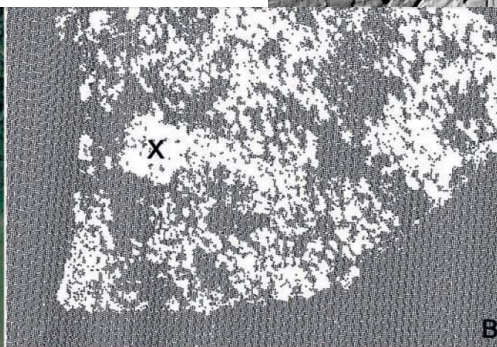
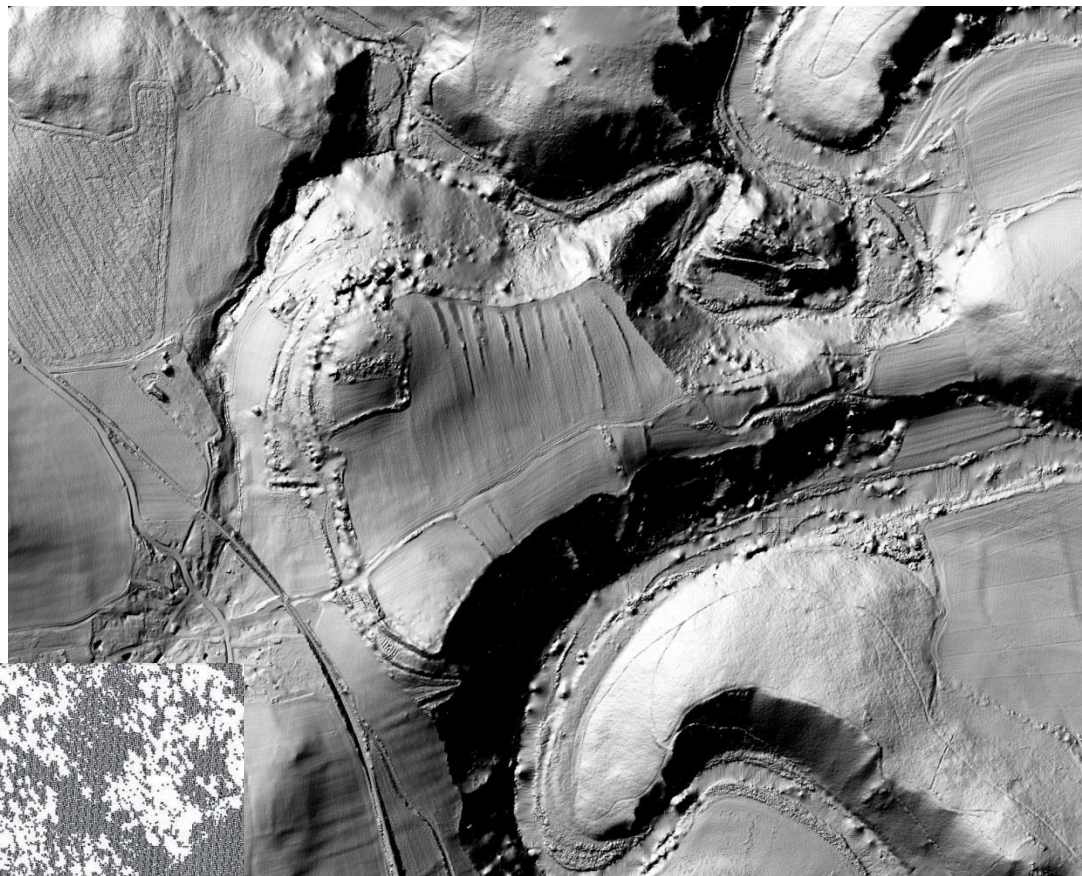
Identifikace podzemních archeologických struktur při dálkovém průzkumu krajiny

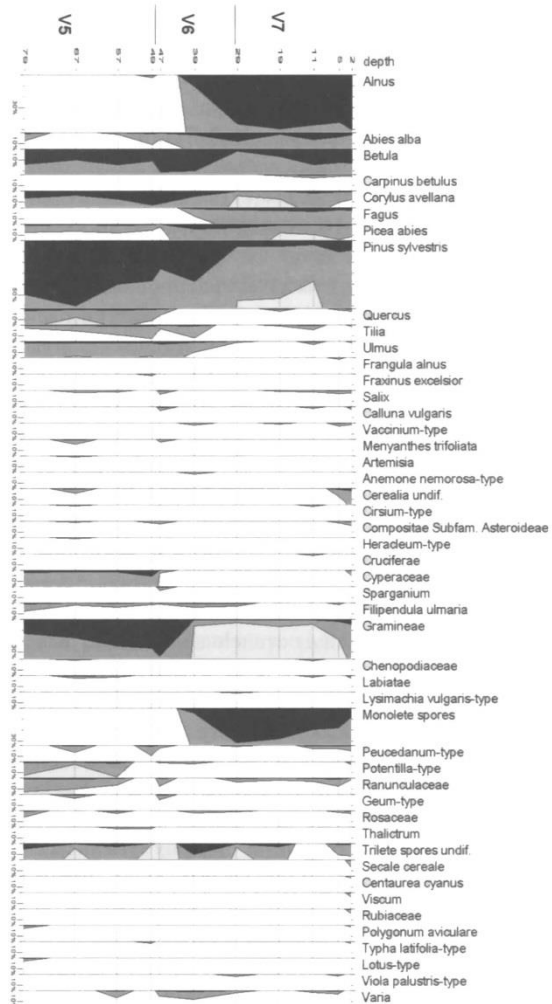
- Porostové (vegetační) příznaky
- Půdní příznaky
- Sněhové příznaky
- Stínové příznaky

Letecké laserové skenování krajiny (LIDAR)

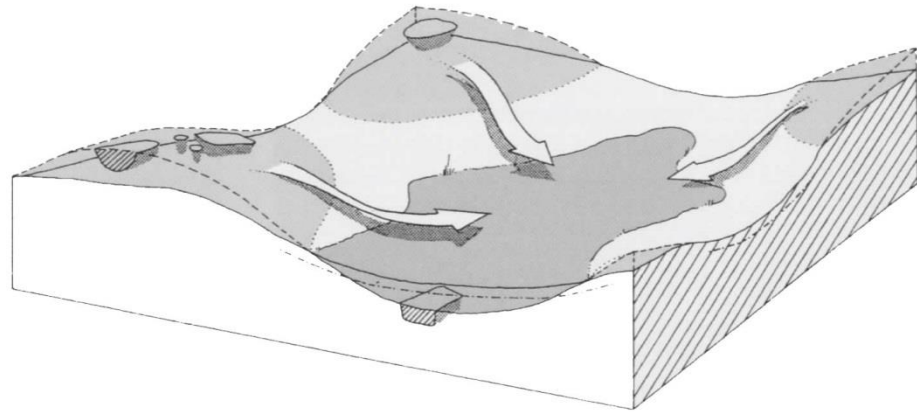
- vytváření georeferencovaného
výškopisného modelu reliéfu
krajiny

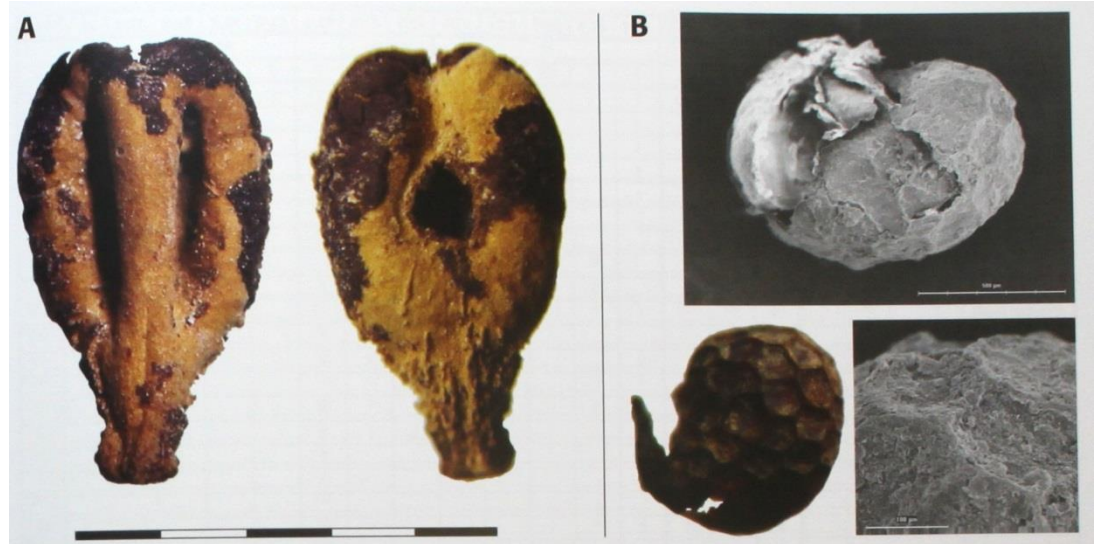
Archeobotanika

Velanská cesta – pylový diagram

Příklad tvorby tzv. pohřbeného horizontu

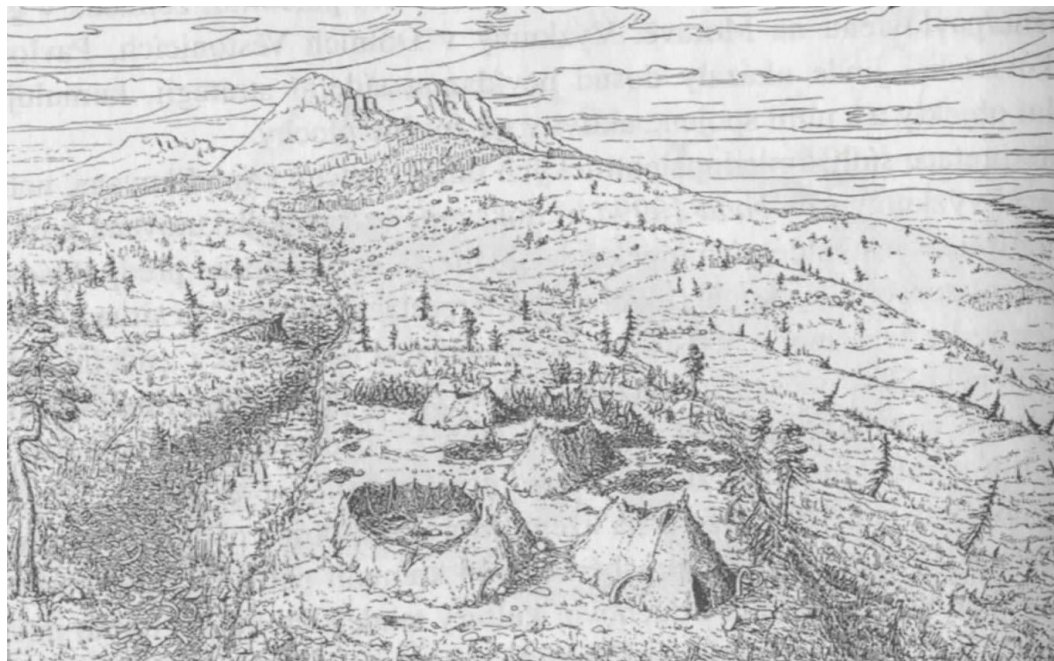
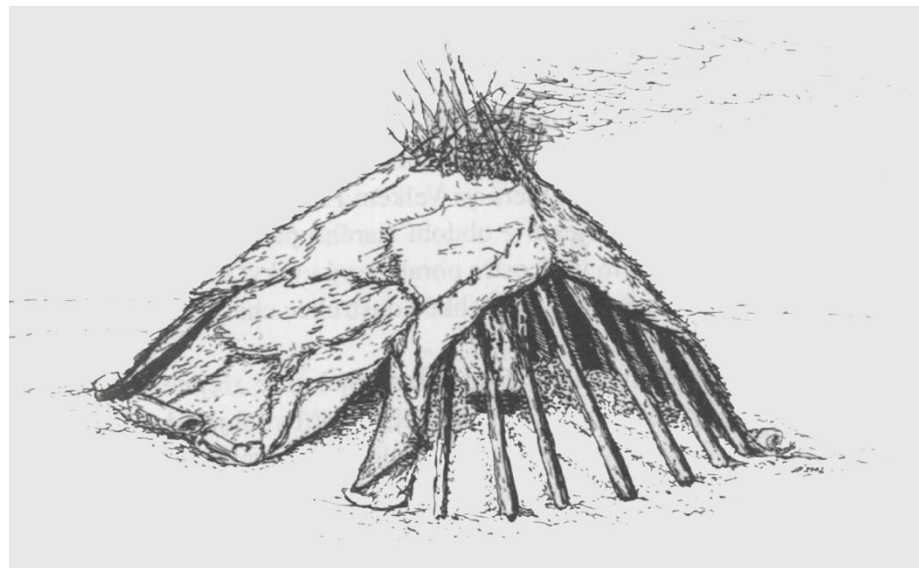

Zahrádka, semena kulturních plodin (vinná réva, mák) z pravěké mohyly

Starší a střední doba kamenná – krajina lovců a sběračů

Paleolit

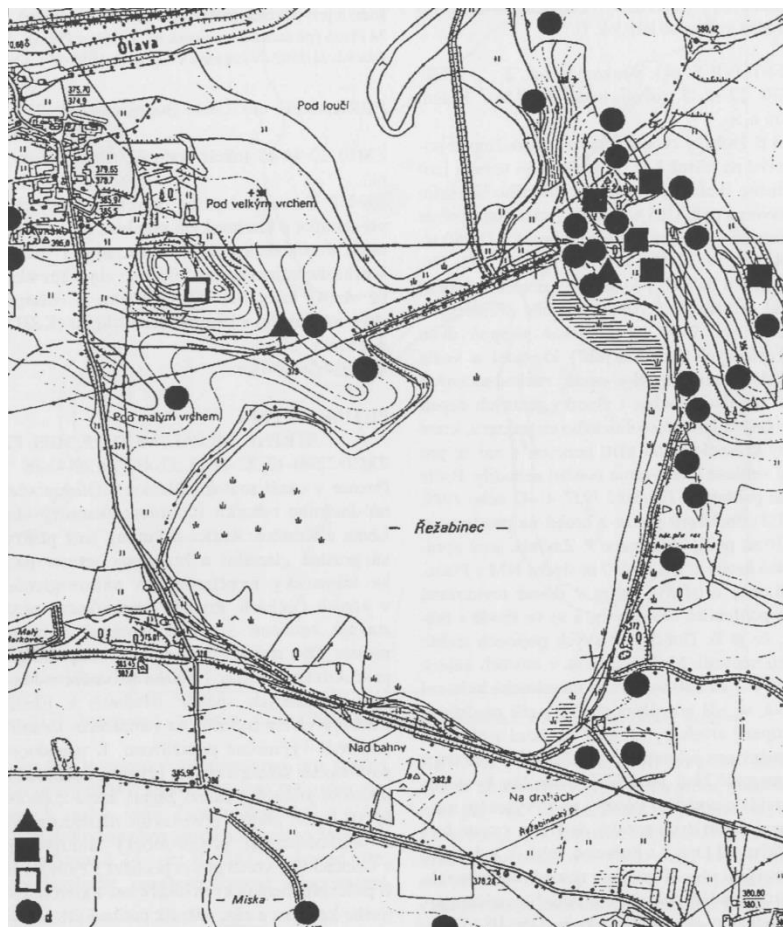
- Jihočeská krajina měla charakter chladné tundry
- Celkový ráz krajiny byl ovlivňován chladnými a teplými klimatickými výkyvy
- Centra osídlení – lovecké sezonní tábory se soustředily ke zdrojům potravy v blízkosti vodních toků a jezer
- Intenzivnější osídlení doloženo až v mladším paleolitu (magdalénien)

Mesolit

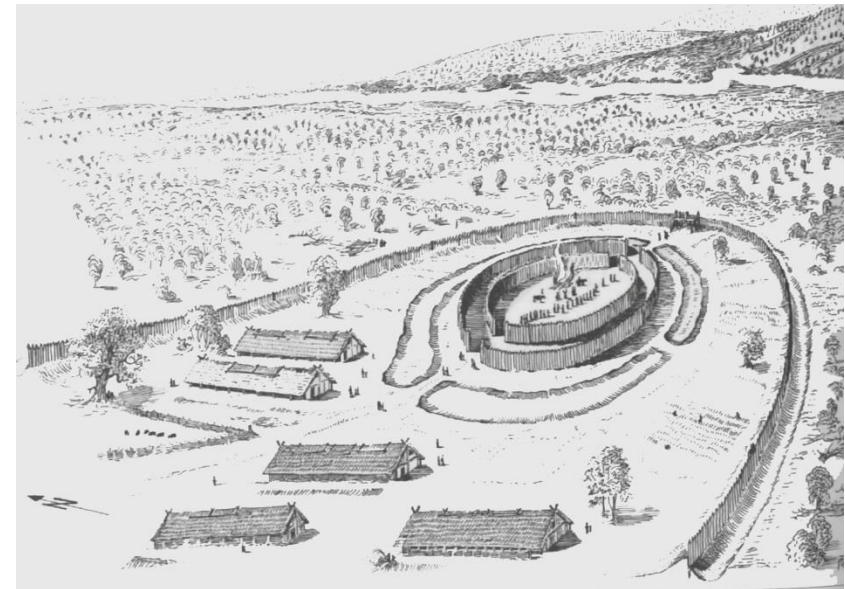
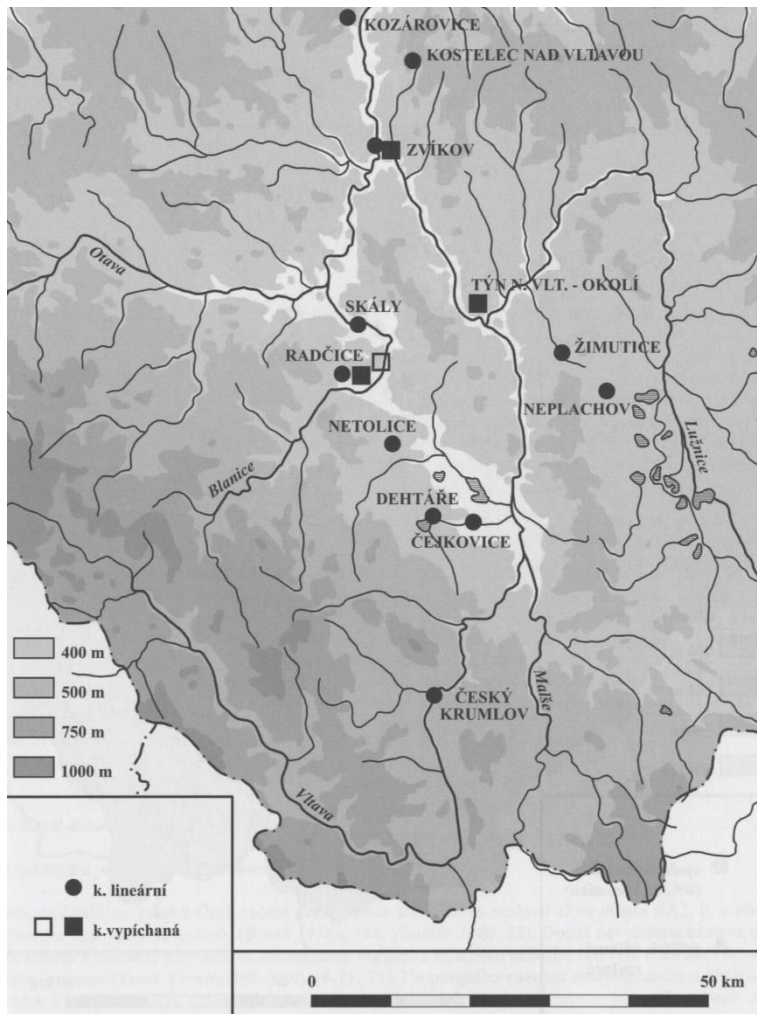
- Oteplení spojené s ústupem zalednění vedlo k postupnému zalesnění krajiny
- Zánik otevřené krajiny a vymizení stádní zvěře vedlo ke změně potravní strategie (lov menších savců, rybolov, sběračství)
- Nové zdroje potravy hledány i ve vyšších polohách (podhůří Šumavy, Lipensko)
- Příznivé klimatické poměry poprvé dovozovaly využívání celého krajiny od nížin až po vrcholy hor

Putim – pozdně paleolitický a mesolitický sídelní areál u rybníka Řežabinec

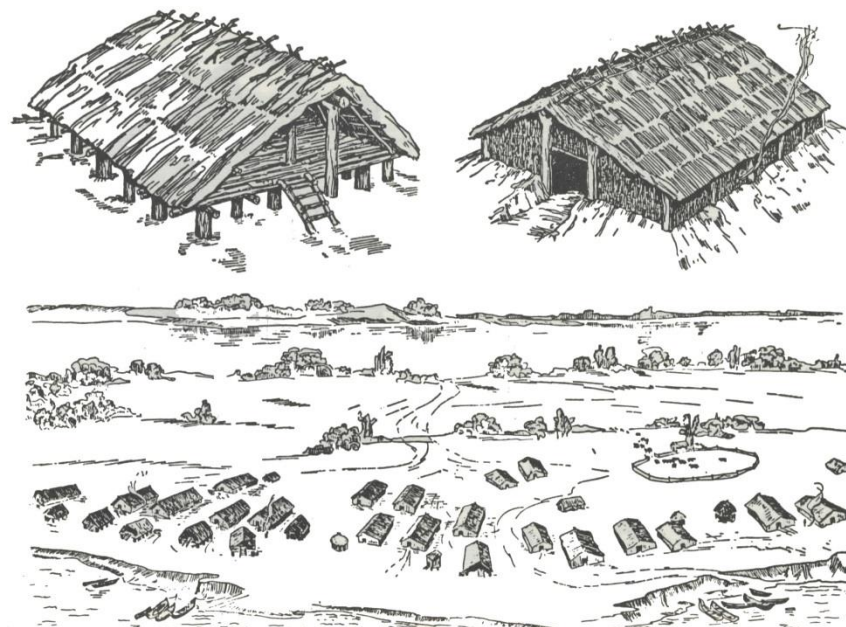
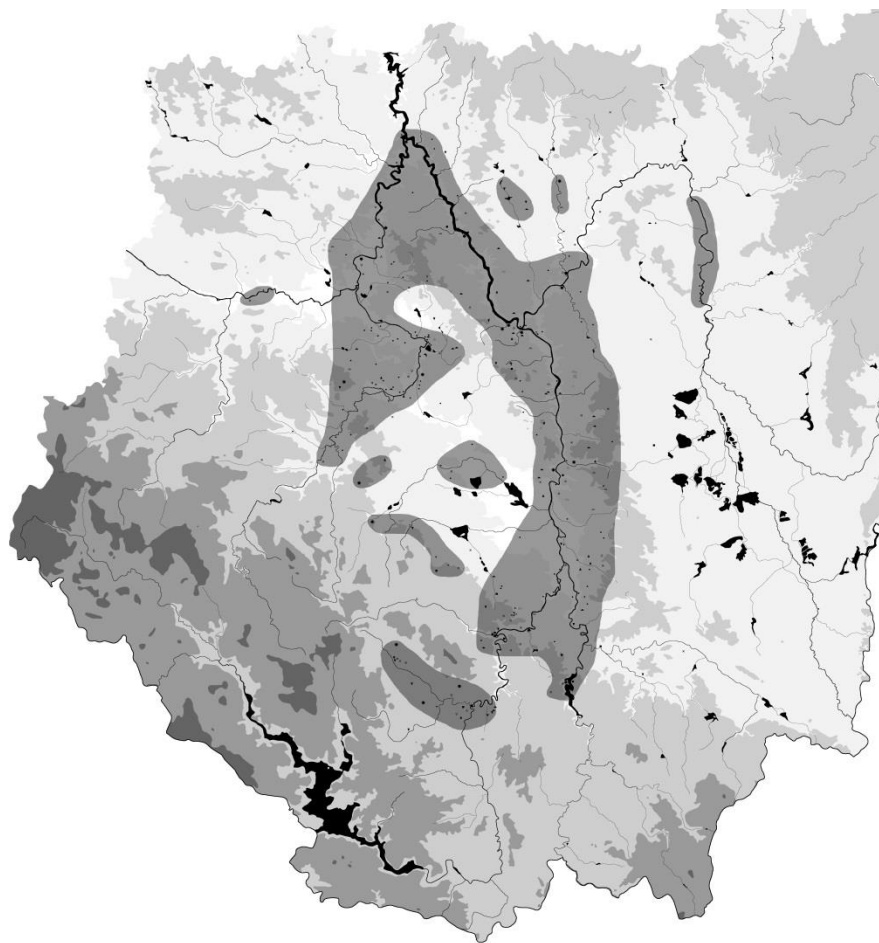

- Klimaticky nejpříznivější oblast jižních Čech
- Osídlení se koncentrovalo na březích zaniklého glaciálního jezera ležícího v místech současného soutoku Otavy a Blanice
- Na návrší Pikarna zachyceny jámy a ohniště z pozdního paleolitu. Prozkoumána byla také dílna na výrobu štípaných nástrojů.

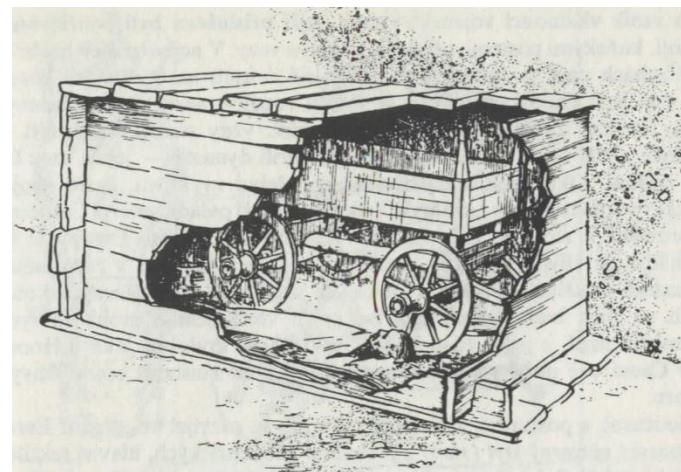
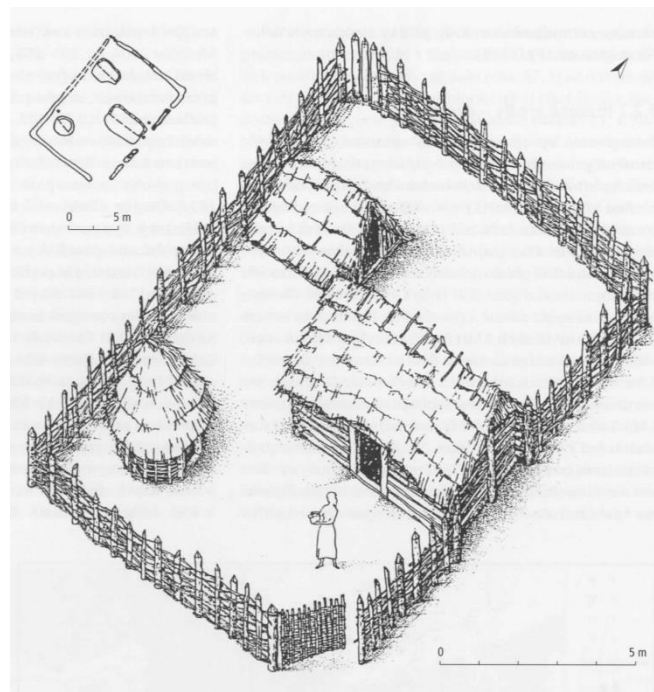
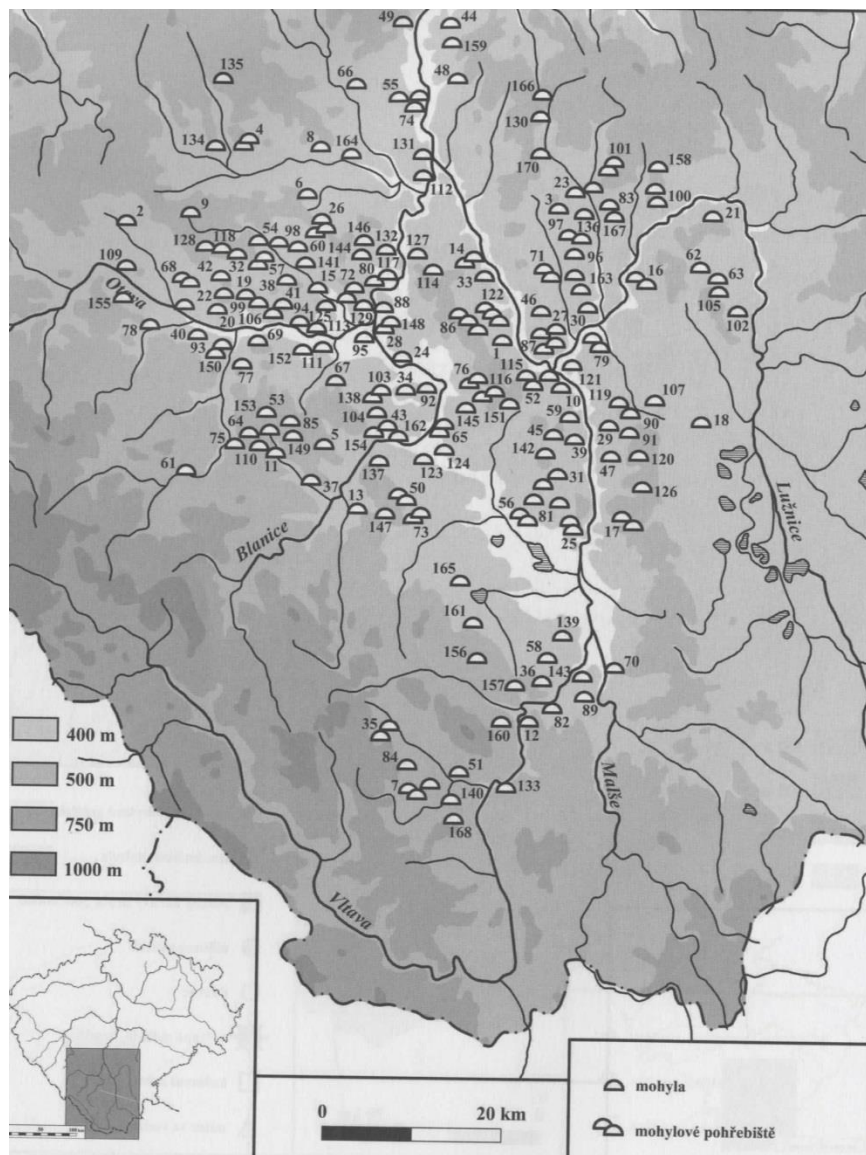
Mladší (neolit) a pozdní (eneolit) doba kamenná – krajina nejstarších zemědělců

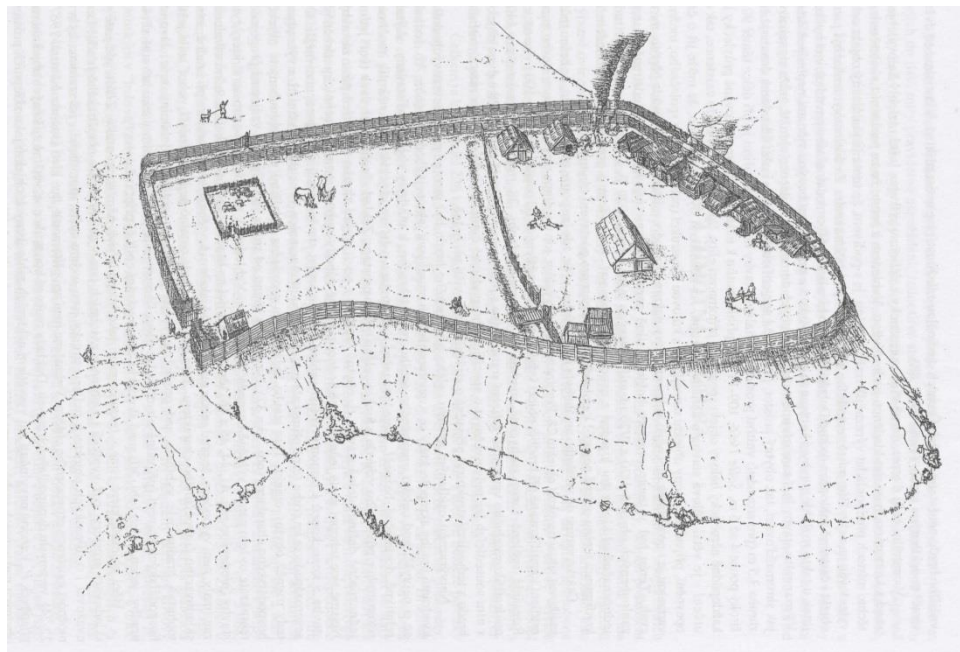
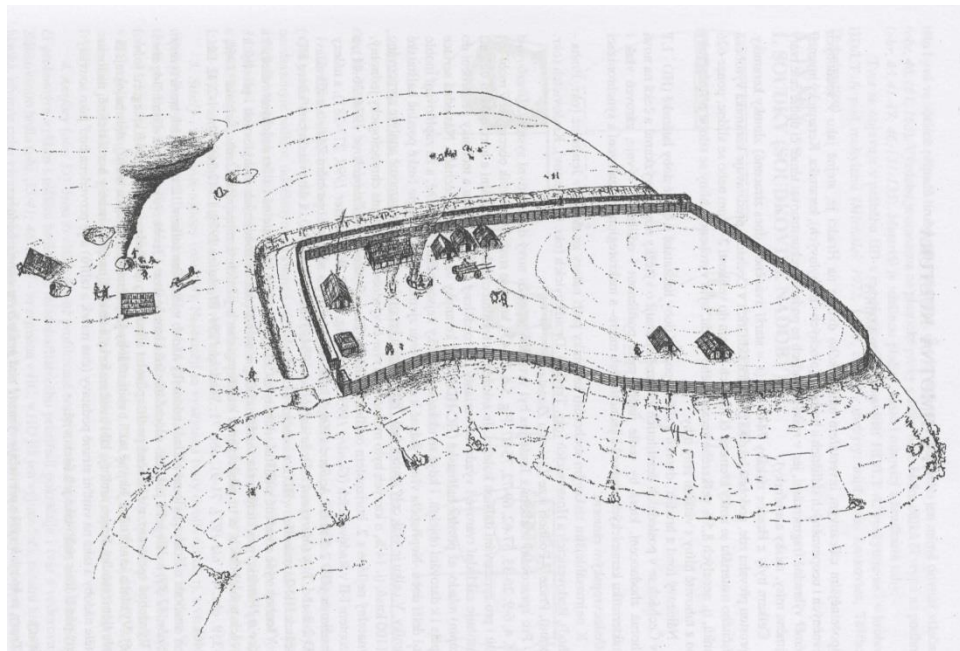
Doba bronzová – krajinou prvních kovolitců

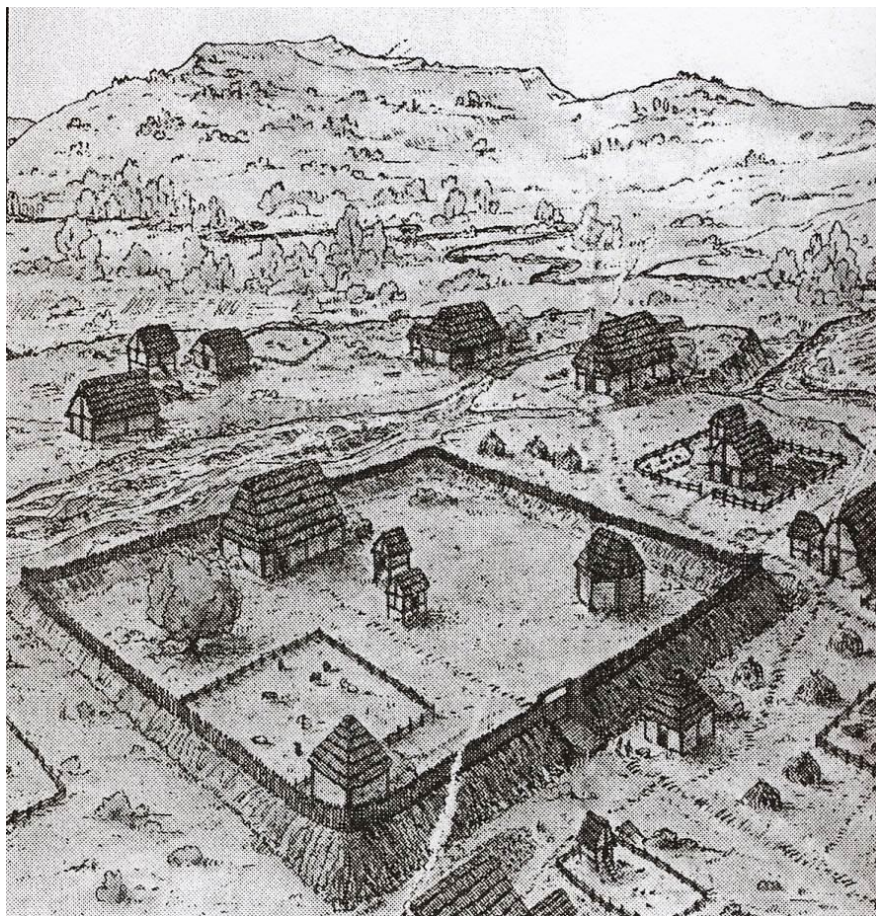
Doba halštatská a laténská – krajina doby železné

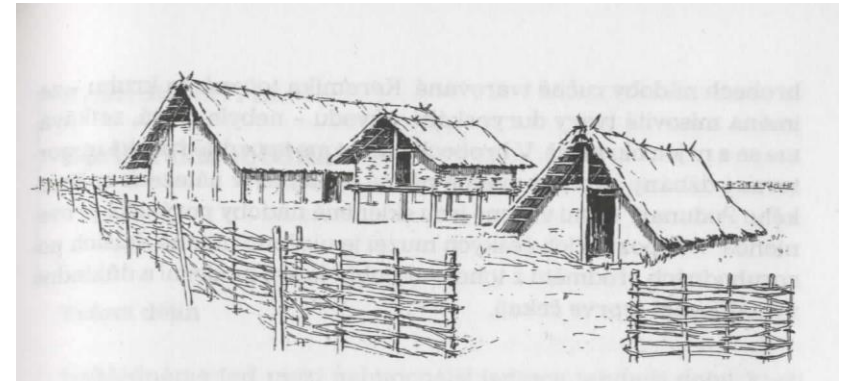
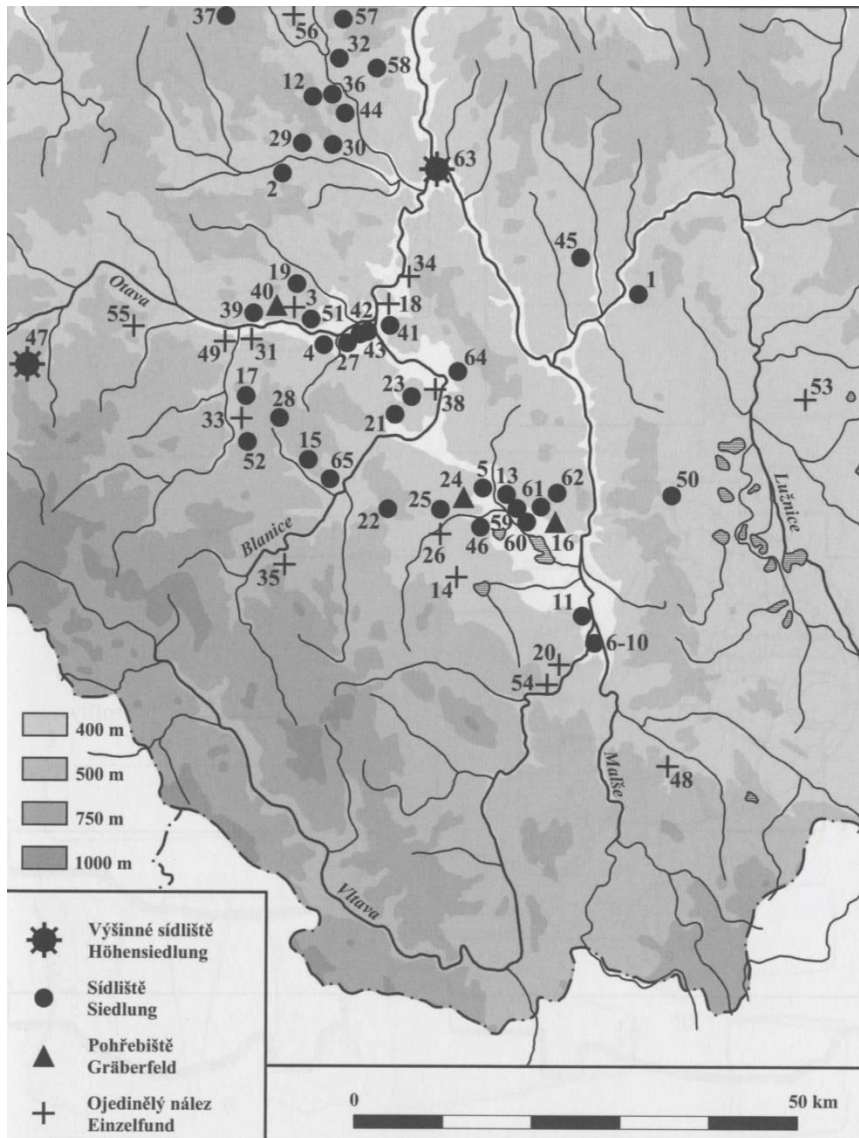
**Hradec u Nemětic –
hrozený dvorec z doby
halštatské a raného
středověku**

Bělčice u Blatné – keltský hrazený areál (tzv. viereckschanzen)

Doba římská a doba stěhování národů – germánské osídlení jižních Čech

Přešťovice – germánské sídliště a žárové pohřebiště

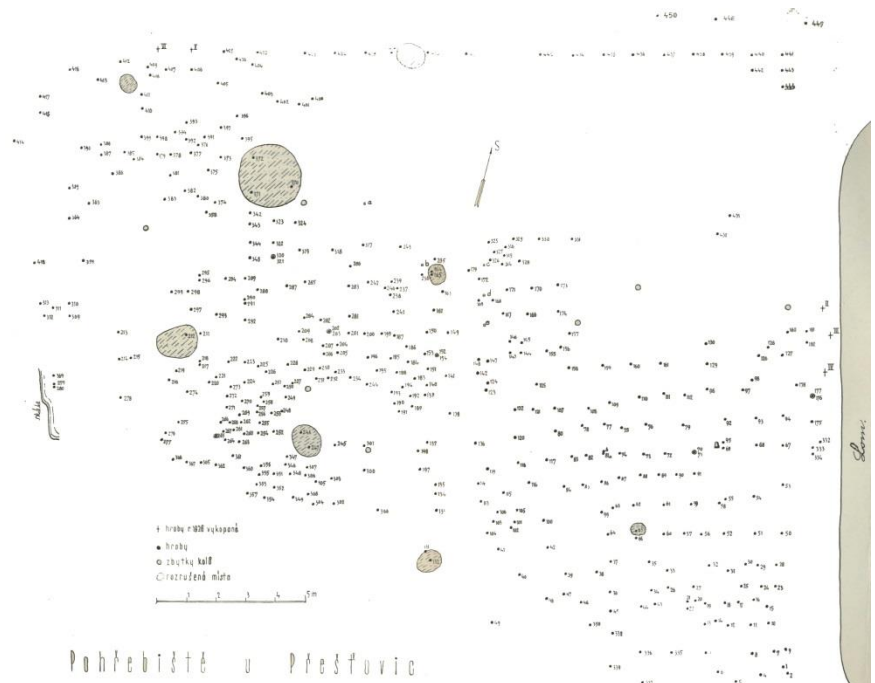

Letecký pohled na sídelní areál

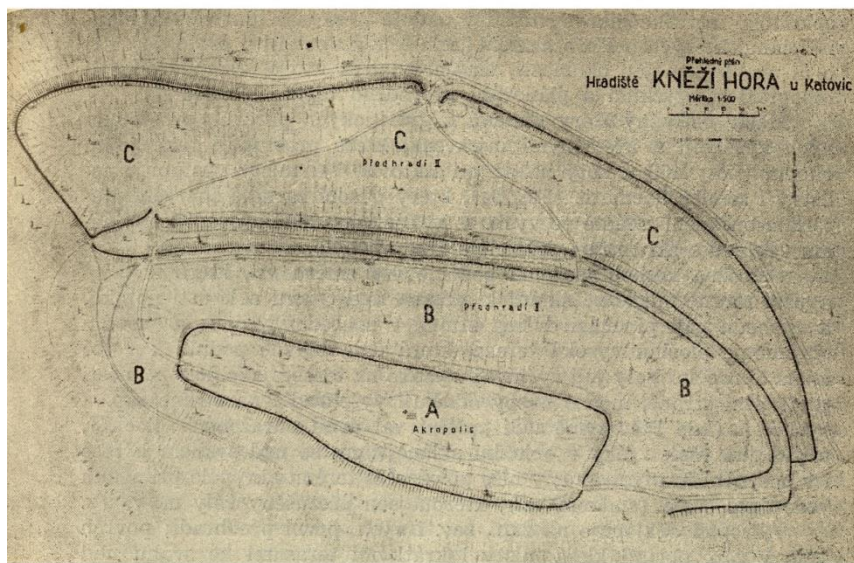
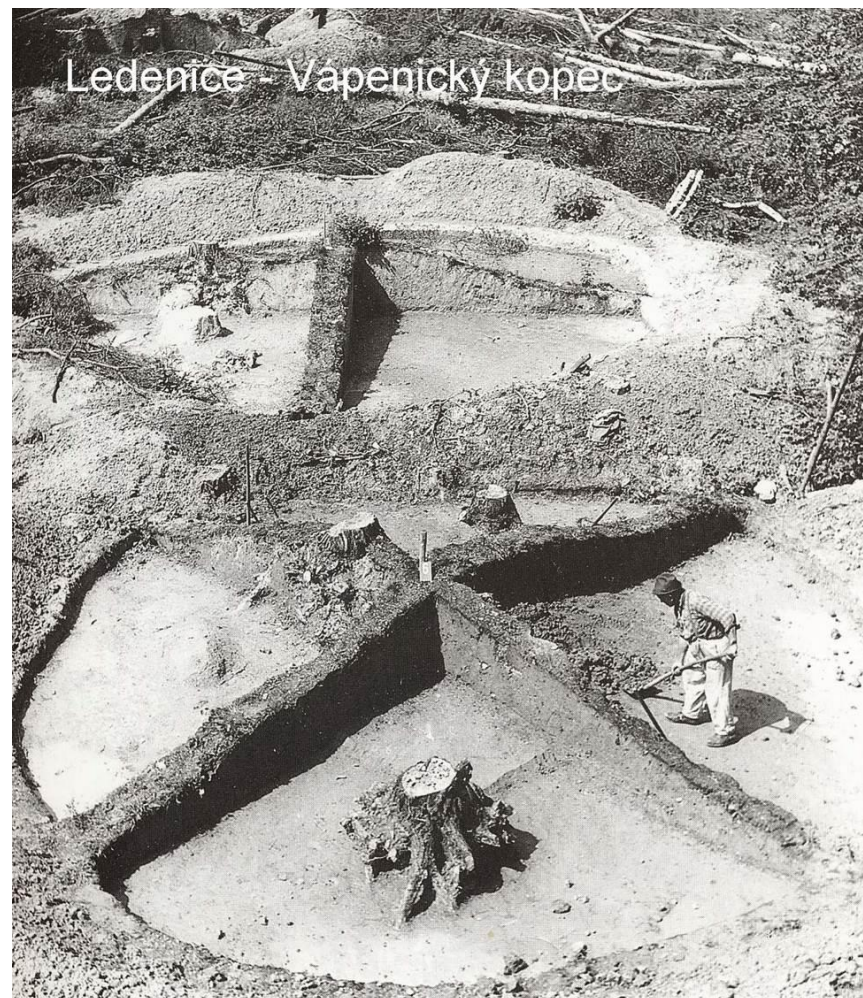
Plocha germánského sídliště od východu

- Rozsáhlé sídliště se zahloubenými i nadzemními stavbami ze starší a mladší doby římské
- Pohřebiště s 522 žárovými pohřby z mladší doby římské
- Importy z území Římské říše
- Eponymní naleziště skupiny Přešťovice - Friedenchain

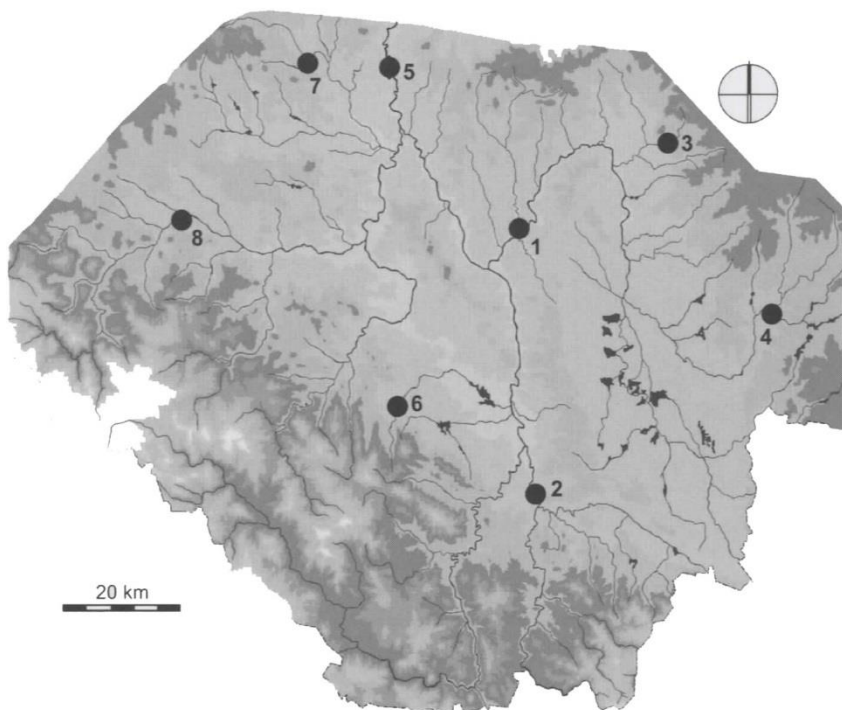
Plán pohřebiště z mladší doby římské (podle B. Dubského)

První Slované v jižních Čechách: od země nikoho ke krajině hradišť a mohyl

Katovice. Plán hradiště na Kněží hoře podle B. Dubského 1949

Cesta ke krajině vrcholného středověku: Jižní Čechy pod vládou Přemyslovců

Rozmístění přemyslovských kastelánských
hradišť v jižních Čechách (podle M. Lutovského)

Netolice. Letecký pohled na hradiště Na Jáně

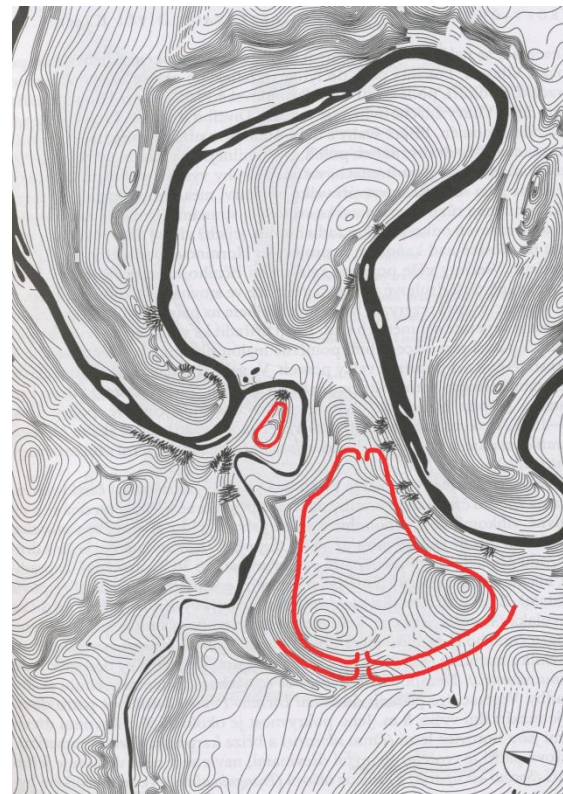

Doudleby. Přemyslovské hradiště s kostelem sv. Vincence

Opevněné areály a sídla elity: výšinná sídliště, hradiště, dvorce

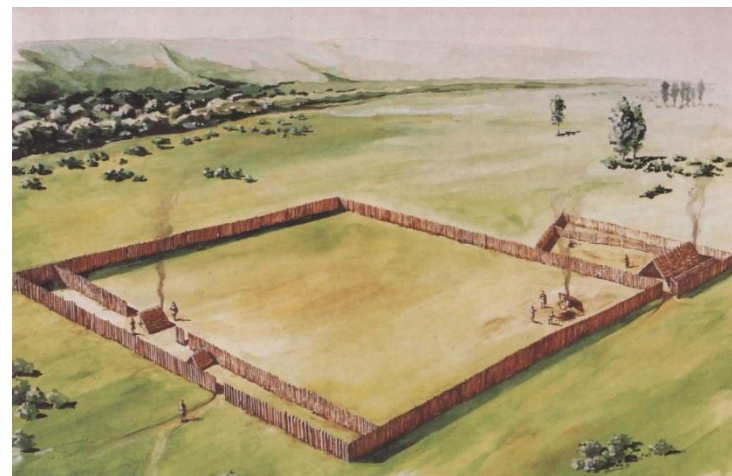
Mladší doba bronzová – ideální rekonstrukce hradiště

Sídelní struktura s opevněnými sídly ze
starší doby bronzové a doby laténské

Raziberk u Boletic – vícefázové osídlení solitérního kopce

Starší doba železná – ideální rekonstrukce hrazeného dvorce

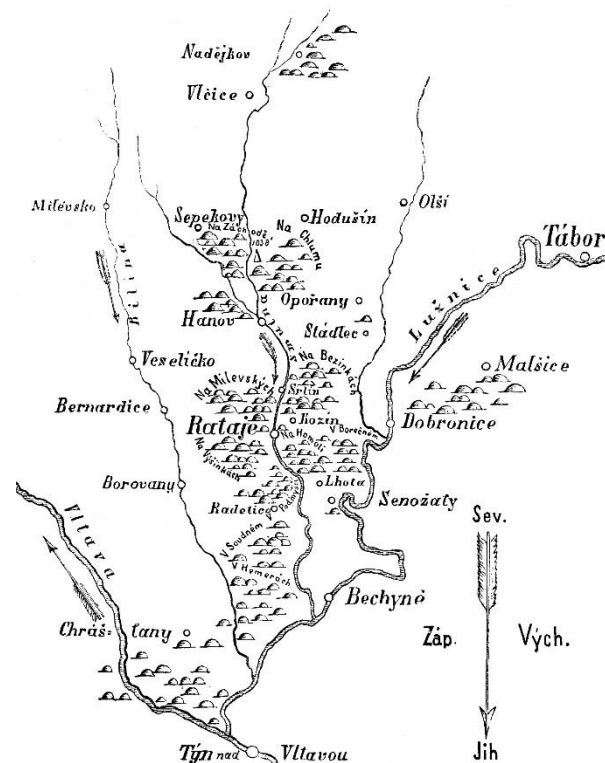
Krajinou pohřebních areálů – jihočeské mohyly

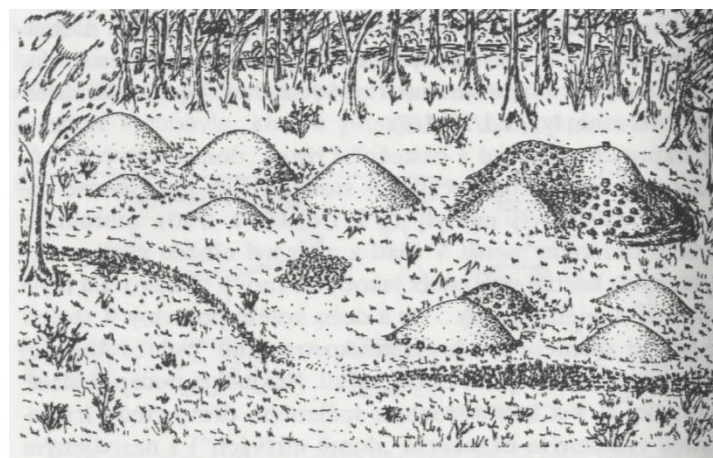
Plav. Mohylové pohřebiště na kresbě F. Stulíka z roku 1966

Slovanské mohyly pod vrchem Baba u Vitína

Pohřebiště v okolí Ratají u Bechyně podle J. K. Hrašeho

Kožlí u Orlíka. Rekonstrukce pohřebiště (podle M. Lutovského)

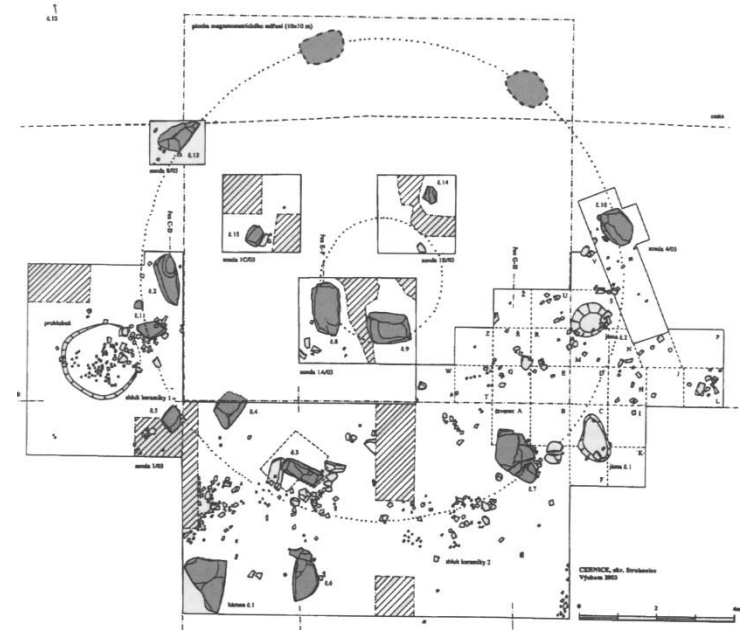
Sakrální krajina a její centra: kultovní areály a ceremoniální místa

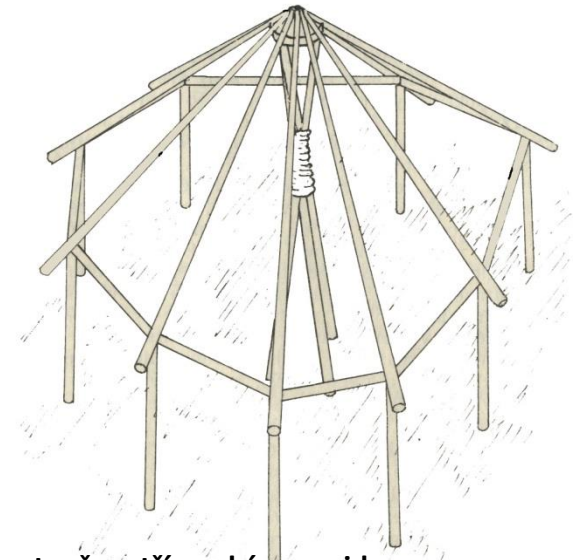
Vrch Burkovák u Nemějc

Hrad u Čimelic, hrazené kultovní místo (?)

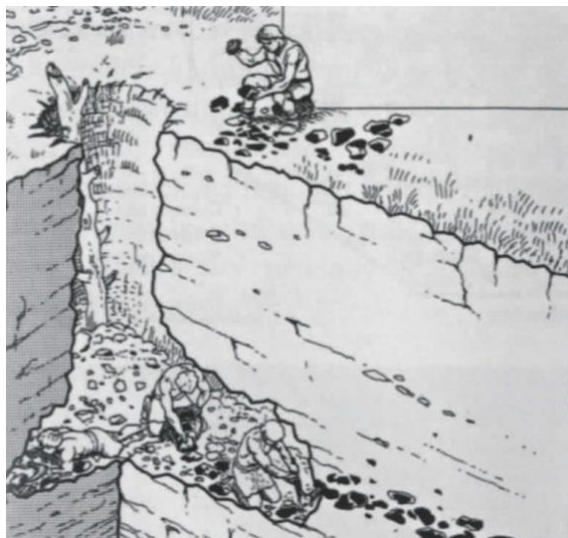

Cehnice, kamenný kruh se sakrální funkcí

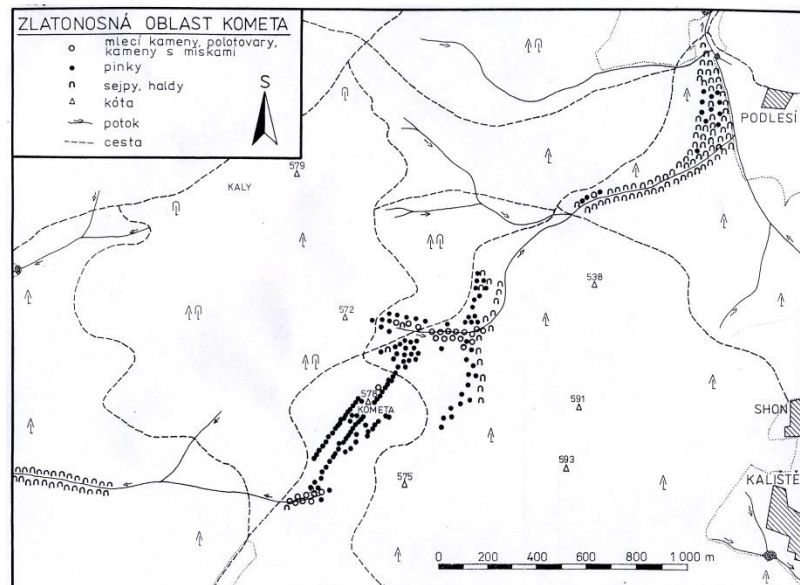

Rekonstrukce svatyně na třísovském oppidu

Montánní krajina – místa těžby a zpracování surovin

Mladší doba kamenná – těžba kamenné suroviny

Mapa zlatonosné oblasti Kometa. Zaměření Prácheňského muzea v Písku z roku 1991

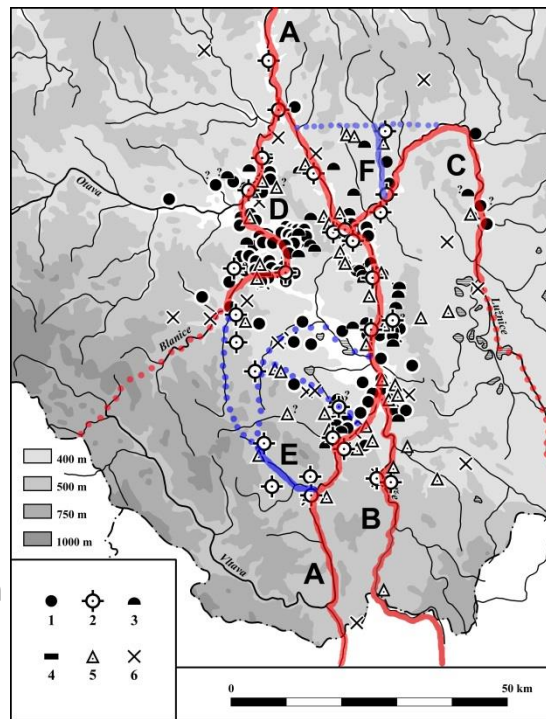
Rýžování zlata historickými Kelty

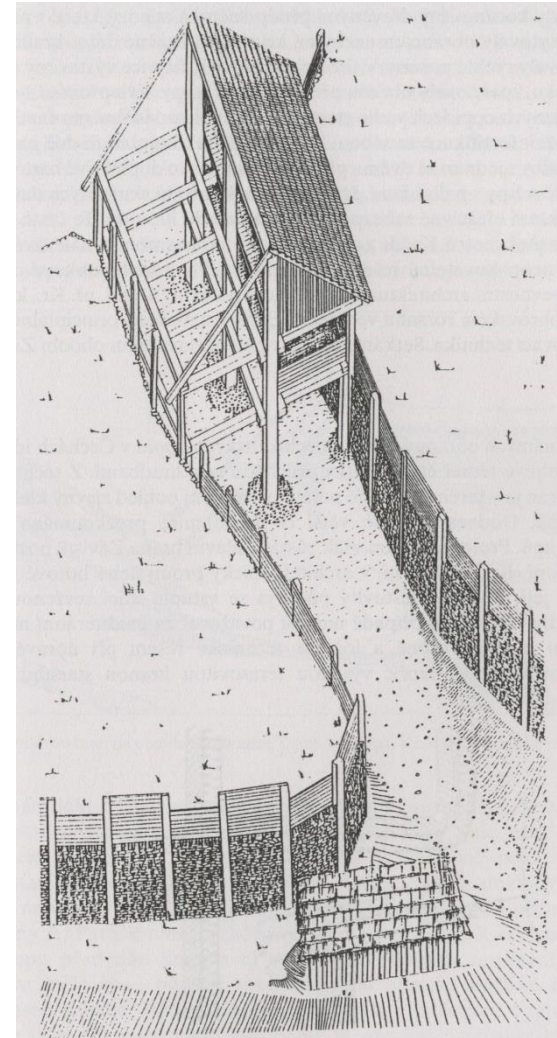
Čábuze na Šumavě – rýžovnické sejpy

Pravěké a raně středověké komunikace – osy krajiny a zdroje nových impulsů

Rekonstrukce obchodních stezek v době bronzové (podle O. Chvojky)

Cudrovice, Blažejovický systém Zlaté stezky

Jeskyně a skalní převisy – přírodní útvary nebo součást kulturní krajiny ?

Skalní převis u bývalé osady Svíba

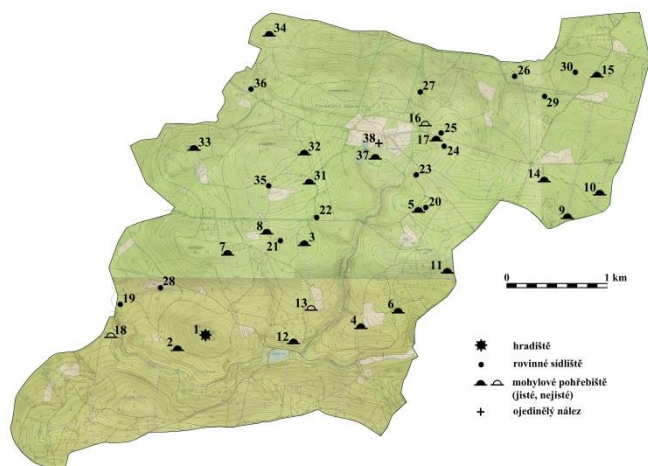
Dobrkovická jeskyně

Sudslavická jeskyně

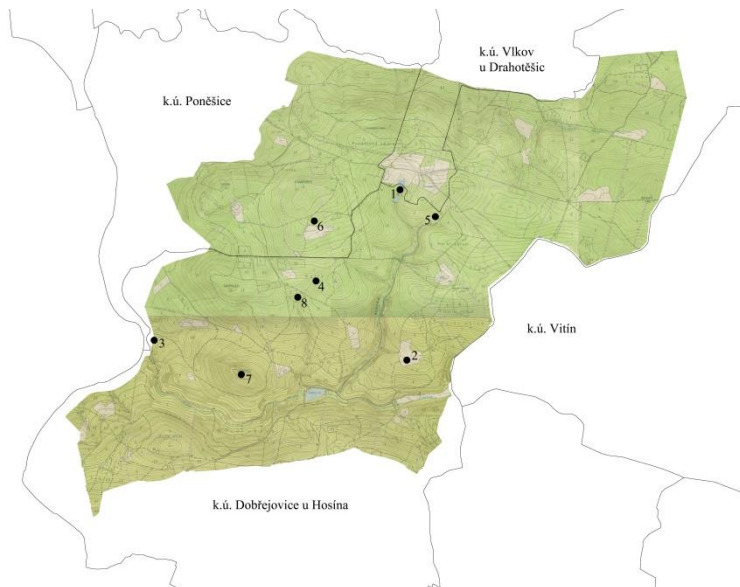

Malenická jeskyně

Historické obory – zakonzervovaná pravěká a středověká krajina na příkladu Poněšické obory u Hluboké nad Vltavou

Poněšická obora, osídlení v pravěku a raném středověku

Poněšická obora, středověké osídlení

Poněšická obora, současnost

Reminiscence pravěké krajiny ve 21. století

Kamenný kruh pod hradištěm Věmec u Lčovic

Tzv. Holašovické Stonehenge

Obřadní místo na slovanském hradišti u Kuklova

Kamenný kruh pod vrchem Burkovák u Nemějic